

Política subordinada al capital

Escenari occidental, tot just. Ara o fa ben poc. Erdogan aprofita l'avenintesa i remena i depura a tort i a dret, mentre la claca demana el restabliment de la pena de mort. Trump és proclamat candidat republicà a la presidència dels EUA. L'extrema dreta populista marca l'agenda i millora expectatives a França, a Àustria i en alguns països nord enllà dels que evocava Espriu. Aquí a la vora, mentre el Tribunal Constitucional continua executant les instruccions del govern espanyol en funcions, després de setmanes de gravacions al·lucinants amb guerra bruta i perfum de claveguera, Daniel de Alfonso sol·licita el reingrés a la judicatura i un grup d'ocurrents arriba a proposar Jorge Fernández Díaz com a president del Congrés. Tot, aparentment, en societats de devoció democràtica. ¿És que l'esperpent i el populisme polítics són la broma de l'era del coneixement i la revolució digital? ¿Per què algunes de les pitjors aberracions polítiques actuals disposen de cobertura legal i coartada democràtica?

Cada cicle de canvi històric accelerat –sigui quin sigui el seu principal factor desencadenant– comporta modificacions en els sistemes econòmics i culturals. Les mutacions econòmiques i culturals solen ser rellevants com a causes fonamentals dels canvis i, alhora, n'acullen i en concreten les conseqüències. I cada vegada que es perceben transformacions econòmiques i culturals significatives podem identificar també la corresponent reorganització social del poder: canvia la política.

Malgrat l'atribució de la determinació social principal sempre al sistema econòmic i al seu impacte en la vida quotidiana de les persones –“És l'economia, estúpids!”–, en moments diferents de la història d'Occident la política o la cultura han actuat com a motors del canvi d'època i han exercit una profunda influ-

JOAN M. TRESSERRAS

COMUNICÒLEG, UAB

ència. Els canvis de costums, de valors o d'estils de vida del segle XX, incloent-hi conquestes socials fonamentals, la consagració de nous drets i llibertats, l'accés progressiu a la cultura o la creixent centralitat del protagonisme social de les dones, per exemple, no es poden explicar parant només atenció a la dimensió econòmica de la realitat.

El canvi d'era que encara vivim s'articula al voltant d'un nou model de desenvolupament que atorga un paper central a la globalització del capital i dels mercats i a la subordinació de la política, la cultura i el coneixement a la lògica de la maximització dels beneficis econòmics i la seva acumulació centralitzada. L'apoteosi de les desigualtats. Com a conseqüència de la necessària adaptació dels ecosistemes locals de comunicació i cultura –els mitjans, el seu funcionament o els models de negoci i de remuneració del treball– al nou entorn tecnològic, el poder econòmic ha aconseguit el control de les principals xarxes i empreses d'informació i de producció de continguts. Les que operen a escala global disposen de gran capacitat inver-

sora i prescriptora, i estableixen els formats, els llenguatges i els estils estàndards de la cultura. Els llenguatges i estils que gairebé tots acabem seguint. Els que incorporem als nostres automatismes expressius i ens condicionen el gust. Aquells que són immediatament utilitzats per les multituds que participen en les xarxes socials més vastes.

Denunciar la creixent capacitat de dominació cultural que el poder econòmic ha assolit és perfectament compatible amb el reconeixement dels usos alternatius que, sistemàticament o esporàdicament, grups de persones actives i conscienciades en poden fer. La clau és el balanç d'efectes i resultats que en podem fer. Hi ha una complexa confrontació d'interessos a escala global. Els detentors i administradors del capital s'han pres molt seriosament la batalla. Com mai abans. Tenen una política potser plena de nyaps i de contradiccions, però l'executen implacablement. I marquen les línies a seguir pel desenvolupament científic i tecnològic de més valor estratègic. Només cal mirar les orientacions dels programes de recerca de les grans institucions; privades i públiques.

El domini directe que té el capital financer global sobre els eixos principals del sistema informatiu, cultural, de comunicació i d'entreteniment és l'instrument privilegiat a través del qual aquest capital s'imposa als sistemes polítics i de govern locals. Un resultat d'aquest procés és la degradació de la qualitat democràtica de les nostres societats i el desprestigi de la política. Però només des de l'acció política i l'esforç de regeneració democràtica es podrà canviar la tendència. Per això és tan greu que les esquerres europees s'hagin quedat sense política per fer front al capital. O que, més a prop, renunciïn a constituir majories disponibles i a posar en marxa les transformacions que tenen a l'abast, a l'espera d'una inversemblant mutació genètica de l'Estat.

Per què algunes de les pitjors aberracions polítiques actuals disposen de cobertura legal i coartada democràtica?